

สมเด็จพระนเรศวรกับการสื่อสารในการจัดการความขัดแย้งก่อนยุคโลกาภิวัตน์แนวใหม่ A Conflict Communication Management of King Naresuan the Great in Early Modern Globalization

พนิดา จงสุขสมสกุล¹

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Panida Jongsuksomsakul¹

Faculty of Business, Economics and Communications, Naresuan University

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์และศึกษาด้านการบริหารจัดการความขัดแย้งและการสื่อสารระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวร ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารจากหลักฐานชั้นรองและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจากหลักฐานซึ่งเคยวิเคราะห์แล้วหลักฐานชั้นตติยภูมิมาประกอบการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นนานาชาติมีการเลื่อนไหลมาตั้งแต่ก่อนและในระหว่างช่วงเวลาที่สมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระชนม์ชีพ พระองค์ทรงมีบทบาททั้งภายในราชสำนักและภายนอกราชสำนักโดยเฉพาะกับชาวต่างชาติ จนมีการกล่าวถึงในเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ด้านบุคลิกภาพที่น่าเกรงขามเพราะพระปรีชาสามารถด้านการรบ การปกครองประเทศเพื่อสร้างความสัมพันธ์มี 2 ด้าน คือ 1) ด้านลบ กับอาณาจักรที่มีภูมิประเทศติดต่อกัน คือ สงคราม 2) ด้านบวก กับประเทศที่ไม่มีดินแดนติดต่อกัน อาทิ การค้า การทูต ชาวตะวันตกที่เข้ามาสัมผัสวัฒนธรรมกับสยามจะเป็นราชทูต บาทหลวง พ่อค้า และเข้ามาในลักษณะทหารรับจ้าง พระราชพิธีทางการทูตคือการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ อันเป็นการกำหนดระยะห่างของพระองค์กับราชทูต

คำสำคัญ: 1) สมเด็จพระนเรศวร 2) การสื่อสารระหว่างประเทศ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 4) การจัดการความขัดแย้ง

Abstract

This project considers the conflict and international communication during the life of King Naresuan. It is a qualitative documentary study where data from secondary sources related to international relations were collected. Documents in Thai and other languages were analysed. The results found that, at the early stage of globalization, in the time of King Naresuan, his role was perceived both inside and outside the state, as referred to in many documents relating his personality and confirming his talent in times of conflict with other countries as a brave man who was a clever strategist in war, and one who valued foreigners. In his period, there were 2 geo-political relationships: with close and distant lands. His situation was difficult as he constantly faced war. On the other hand, he had to deal with distant lands such as western countries whose people visited Siam to make positive contacts. Many negative relations existed between neighbouring countries, with continuous warfare over land, valuable resources and people. This stood in strong contrast to the positive diplomatic and commercial relationships with western countries. The representatives from the west were missionaries and merchants, many of whom were volunteer soldiers. Royal diplomatic rituals proved to be a strategy that gave him the power of distance.

Keywords: 1) King Naresuan 2) International Communication 3) International Relationship 4) Cross Culture Communication and Intercultural Communication

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์ (Assistant Professor, Department of Communication Arts)
Email: panidaj@nu.ac.th

ที่มา ความสำคัญและวัตถุประสงค์

ความเป็นโลกาภิวัตน์ในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นการศึกษาทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งที่ในอดีตก่อนเกิดคำว่า โลกาภิวัตน์ ตามแนวทางสมัยใหม่ (Early Modern Globalization) มีการเดินทางและการต่อสู้แย่งชิงเพื่อครอบครองดินแดนและทรัพยากรต่าง ๆ ในโลก ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์และความขัดแย้งได้แพร่กระจายอำนาจของผู้นำกลุ่มคนเพื่อทำให้เกิดอาณาเขตและดินแดนของกลุ่มชนเผ่าส่วนตัว

ปัจจุบันความขัดแย้งมีหลายระดับ ตั้งแต่ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกในครอบครัว สมาชิกในสังคม หรือความขัดแย้งทางการเมือง เป็นต้น ยิ่งพื้นที่และทรัพยากร ผลประโยชน์มีจำกัดมากเท่าใด ความขัดแย้งยิ่งมีมากขึ้น ทั้งนี้การจัดการความขัดแย้งในระดับองค์กร ระดับบุคคล และระดับสังคม ต่างก็มีวิธีการที่คล้ายคลึงแตกต่างในกระบวนการและระดับผลกระทบที่จะตามมาจากความขัดแย้ง เช่นเดียวกับแนวคิดการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) ที่ Thomas (2015) ได้อธิบายว่า ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์กับมนุษย์ แต่หากฝ่ายบริหารบุคคลสามารถจัดการได้จะทำให้คู่ขัดแย้งที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสามารถทำงานให้กับองค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพให้หน่วยงานอันเกิดจากความขัดแย้งนั้น ซึ่งในระบบโลกาภิวัตน์ที่ประเทศหลายประเทศต่างก็หาทางออกด้วยการเจรจาต่อรองกันมากกว่าจะให้ความขัดแย้งกลายเป็นชนวนสงครามเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต และไม่ส่งผลดีต่อประชาชนของตนเอง ไม่เพียงเท่านั้นยังก่อให้เกิดความสูญเสีย ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 ว่า

“ฉะนั้นก็ขอให้โดยเฉพาะสองท่าน คือพลเอก สุจินดา และพลตรีจำลองช่วยกันคิด คือหันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เผชิญหน้ากัน เพราะว่าประเทศของเราไม่ใช่ประเทศของหนึ่งคนสองคน เป็นประเทศของทุกคน เข้าหากันไม่เผชิญหน้ากันแก้ไขปัญหา เพราะปัญหามีอยู่ ที่เวลาเกิดจะใช้คำว่า บ้าเลือด เวลาคนมีการปฏิบัติรุนแรงมันล้มตัว ลงท้ายเขาไม่รู้ตัวก็กันเพราะอะไร แล้วก็จะแก้ปัญหาวะไร เพียงแต่ว่าจะต้อง

เอาชนะ แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทาง อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้ากันแพ้ แล้วที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชน เฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่า เฉพาะในกรุงเทพมหานครเสียหายไปประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมียุทธวิธีอะไรที่จะทะนงตัวว่าชนะ เวลาอยู่บนกองซากปรักหักพัง”

การลดความขัดแย้งมาเล่นบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์จึงเป็นมิติใหม่ของโลกาภิวัตน์ที่แตกต่างจากการเป็นโลกาภิวัตน์ในยุคเริ่มแรก ดังที่ Brand and Sekler (2009 as cited in Ampuja, 2012, p. 21) กล่าวว่า โลกาภิวัตน์เป็นการสร้างนิยามความหมายต่อจากการมองแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ (Neoliberalism) ที่สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจโลก จนกระทั่งเกิดการแพร่กระจายคำดังกล่าวไปทั่วโลก โดยเฉพาะช่วงวิกฤติเศรษฐกิจระหว่าง ค.ศ. 2007 - 2008 กับคำถามที่ท้าทายอุดมการณ์เสรีนิยมสมัยใหม่ในมิติที่ไม่เคยปรากฏที่ใดมาก่อน อย่างไรก็ตาม การเข้าใจถึงวิธีการวิทยาแบบใหม่จะช่วยส่งเสริมให้นักวิจัยสามารถมองโลกในแนวทางใหม่ แต่ก็อาจจะละเลยได้ว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันมีที่มาจากอดีต ซึ่งงานในอดีตจะเป็นไปตามแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ ดังที่ Carr (1961 as cited in Kasetsiri Kasetsiri and Sawasdsri, 2016, pp. 2-3) ได้ให้ความหมายประวัติศาสตร์เป็นการบอกเล่าเรื่องราวอันต่อเนื่องกันของการโต้ตอบระหว่างนักประวัติศาสตร์กับหลักฐานข้อเท็จจริง เป็นการถกเถียงระหว่างปัจจุบันกับอดีตที่ไม่มีสิ้นสุด เป็นการถกเถียงระหว่างสังคมในวันนี้กับสังคมเมื่อวานนี้ เราจะเข้าใจปัจจุบันได้สมบูรณ์ก็เพราะอดีตช่วยส่องทางให้และช่วยให้มนุษย์ควบคุมสังคมในปัจจุบันได้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการนี้ในการมองโลกทั้งแนวทางใหม่ที่อาศัยรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มองโลกาภิวัตน์และสร้างคำขึ้นมาใช้ใหม่จนเป็นที่ยอมรับแต่ยังคงมีช่องว่างที่ค้นพบในวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้พยายามจะเข้ามาเติมเต็มเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ต้องการนำเอาวิธีการวิทยาทั้งในปัจจุบันและในอดีตมาศึกษาช่วงเวลาสำคัญในประวัติศาสตร์ช่วงเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะประเด็นที่สอดคล้องกับการสื่อสารระหว่างประเทศ

ที่นักวิชาการเริ่มต้นในเวลาทีเทคโนโลยีการสื่อสารได้รับการพัฒนาเพื่อตอบสนองการขยายอำนาจในยุคที่ถูกเรียกว่าสงครามโลก (World War) ทั้งที่เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์จะเห็นว่า สงคราม การขยายอำนาจ การขยายอาณาเขต และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น มีมาตั้งแต่เกิดการพัฒนาการเดินทางโดยทางเรือหลังจากที่มีการขยายอำนาจโดยทางบกมาหลายครั้ง ดังปรากฏในเอกสารของ Paul (1973, p. 128) ที่แสดงให้เห็นแผนที่การแบ่งพื้นที่โดยการวาดจากจินตนาการของนักเดินทางและนำเข้าสู่ศาสนจักรซึ่งมีอำนาจมาก โดยพระสันตปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 ได้บัญญัติไว้เป็นพระบัญญัติแห่งการแบ่งโลก (Inter Caetera) นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ศาสนจักรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเรือเดินมหาสมุทรเพื่อหวังผลในการขยายดินแดนห่างไกลออกไปและเป็นการลบล้างความเชื่อเดิมเรื่องโลกแบน นักเดินทางที่ได้รับการขนานนามและเป็นที่รู้จัก คือ มาร์โคโพล เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้นัการศาสนาจักรถ่ายทอดความเชื่อเรื่องโลกกลมผ่านอำนาจและผ่านสินค้า ทอง รวมทั้งสิ่งของที่ไม่มีในตะวันตก จนกลายเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ามากกว่าการมุ่งเป้าทางศึกสงคราม และเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างชนชาติที่อยู่ในพื้นที่ใกล้กันพระสันตปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 ได้มอบสิทธิในการเป็นเจ้าของดินแดนที่พบให้แก่สเปน การก่อตั้งสถานีการค้าจึงเริ่มต้นมีขึ้นโดยชาวดัตช์ (Dutch) ที่ชาวฝรั่งเศสและชาวเวลส์ในอังกฤษใช้เป็นกลยุทธ์ในการขยายอาณาจักรในเวลาต่อมา

ขณะเดียวกันในช่วงเวลาดังกล่าวชาวโปรตุเกสที่เป็นนักเผชิญโชค ตัวแทนพระมหากษัตริย์ พ่อค้าและทาส พวกเขาดำเนินการเข้ามายังอุษาคเนย์ โดยผ่านมาทางมะละกา โปรตุเกสเข้าไปยังกัมพูชาและมีอิทธิพลต่อกัมพูชา ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่มาของหลักฐานต่าง ๆ ในการกล่าวถึงเรื่องราวของสมเด็จพระนเรศวร และมีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้กับสมเด็จพระนเรศวรที่ทรงมองเห็นความสำคัญของการมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับชนชาติตะวันตกแต่สำหรับชาวต่างประเทศที่เป็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในเอเชียซึ่งมีรูปร่างคล้ายคลึงกันนั้น พระองค์ทรงมองในลักษณะของความสัมพันธ์แบบพี่น้อง และครอบครัว ที่อาจจะทำให้เกิดการสร้าง

ประชากรร่วมกันมากกว่าความสัมพันธ์ในลักษณะการค้า คำถามของการวิจัยครั้งนี้ในเวลาที่เครื่องมือการสื่อสารยังไม่ทันสมัยพระองค์ทรงมีวิธีการสื่อสารกับชนชาติตะวันตกและชนชาติอื่นที่มีอาณาเขตดินแดนติดต่อกับสยามอย่างไร

ในช่วงเวลานั้นมีการเดินทางของผู้แสวงหาดินแดนแห่งใหม่หลังจากประดิษฐ์พาหนะสำหรับการเดินทางทะเลของชาวตะวันตกที่ไม่สามารถเอาชนะชนเผ่ามองโกลเลียที่ยึดครองดินแดนทางบกและแผ่ขยายอำนาจมาทางตะวันออก ชนชาติตะวันตกในไม่มีความรู้ด้านพื้นที่ทางบกจึงคิดวิธีการเดินทางผ่านเส้นทางอื่นเพื่อให้เข้ามาทำการแลกเปลี่ยนสินค้าและแสวงหาผลประโยชน์ในดินแดนตะวันออก ซึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2133 – 2148 (ค.ศ. 1590-1605) สมเด็จพระนเรศวรทรงเผชิญหน้ากับการเข้ามาของผู้ที่มาจากหลากหลายประเทศ ทั้งที่เกิดจากความสัมพันธ์กับอาณาจักรที่มีดินแดนติดต่อกันทางบกและประเทศที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกันทางบก โดยเฉพาะกับชนชาติตะวันตกซึ่งเดินทางมาจากอีกด้านของซีกโลก ผู้เขียนพิจารณาว่าเป็นการเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ในยุคเริ่มต้น

ประเทศโปรตุเกสส่งตัวแทนมาเป็นชนชาติตะวันตกแรกที่เดินทางไปถึงและติดต่อค้าขายกับประเทศในเขตเอเชีย โดยบันทึกประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับประเทศญี่ปุ่นในรัชสมัยของพระเจ้ามานูเอลที่ 1 ราชบัลลังก์โปรตุเกสก็ดำเนินโครงการที่จะควบคุมดินแดนและเส้นทางการค้าขายที่นักแสวงหาดินแดนใหม่ค้นพบและเป็นกาสร้างวิธีการขยายอาณาจักรของศาสนาจักรและโปรตุเกส โดยเฉพาะการใช้กลยุทธ์การสร้างปรากฏการณ์ตามเมืองท่ารายทางเพื่อที่จะใช้ในการควบคุมเส้นทางการค้าขายหลักทางตะวันออก ดังนั้น ป้อมจึงเป็นสัญลักษณ์ในดินแดนอาณานิคมเดิมที่ได้รับการก่อตั้งขึ้นและเป็นมรดกตกทอดถึงปัจจุบัน อาทิ ป้อมในโกลด์ โคสต์ (Colony of Gold Coast ปัจจุบันอยู่ในออสเตรเลีย) ลูอันดา (Luanda ปัจจุบันอยู่ใน Angola) โมซัมบิก (Mozambique) แซนชิบาร์ (Zanzibar ปัจจุบันอยู่ใน Tanzania) มอมบาซา (Mombasa ใน Kenya) โซโคตรา (Socotra ในประเทศ Yemen) ช่องแคบฮอร์มุซ (Strait of Hormuz) กัลกัตตา (Calcutta, India) รัฐกัว (Goa ในประเทศอินเดีย) บอมเบย์

(Bombay, Maharashtra, India) รัฐมะละกา (Melaka) มาเก๊า (Macau) และเกาะติมอร์ (Timor Island) หรือในประเทศไทย (สยาม)

การสร้างป้อมเป็นการสะท้อนปัญหาสำคัญของโปรตุเกสในเวลานั้นด้านการขยายอำนาจ คือ การที่ไม่มีกองกำลังเสริมเพียงพอที่จะขยายอาณาเขตทางชายฝั่งทะเล ไม่เพียงเท่านั้นยังไม่มีงบประมาณและอาวุธเพียงพอที่จะรักษาและบริหารจัดการป้อมต่าง ๆ ที่สร้างไว้ทั้งหมด โปรตุเกสจึงไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นที่ก้าวเข้ามาเป็นประเทศมหาอำนาจและเดินทางโดยทางทะเลเข้าขยายอำนาจบนเส้นทางการค้าตะวันออกได้ ซึ่งในปี ค.ศ. 1580 (พ.ศ. 2133) อันเป็นปีที่ตรงกับสมเด็จพระนเรศวรประสูติ (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2133) พระเจ้าฟิลิปที่ 2 แห่งสเปนทรงเป็นทายาทที่ถูกต้องของลูกพี่ลูกน้องพระเจ้าเซบาสเตียนแห่งโปรตุเกส (เนื่องจากไม่มีรัชทายาท) ได้ครองประเทศโปรตุเกสไปพร้อมกันด้วย แต่นักสำรวจฝ่ายดัตช์ (Dutch) หลายคนไม่เห็นด้วยกับการครองราชบัลลังก์ทั้งสองไว้ด้วยกัน จึงปฏิเสธที่จะยอมรับกฎบัตรการแบ่งโลก (Inter Caetera) ซึ่งเป็นพระบัญญัติที่ออกโดยสมเด็จพระสันตะปาปา อเล็กซานเดอร์ที่ 6 เหตุการณ์ครั้งนี้จึงเข้ามากระทบกันและกลายเป็นความสัมพันธ์ในแผ่นดินอยุธยาซึ่งตรงกับการที่สยามยังอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพระเจ้ากรุงหงสาวดี จากเอกสารของฟาน ฟลิต (Lavensway, (n.d.), p. 46) บรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสยามว่า กษัตริย์แห่งอังวะและหงสาวดี ทำศึกสงครามกับกรุงสยามเป็นจำนวนหลายครั้ง ซึ่งสยามหรือกรุงศรีอยุธยา ก่อนที่สมเด็จพระนเรศวรจะทรงปราชัยได้จะต้องส่งเครื่องบรรณาการให้กับกรุงอังวะ

บทความนี้เป็นการสกัดเอาประเด็นด้านการสื่อสารระหว่างประเทศที่ในช่วงเวลาของความสัมพันธ์มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นทุนเดิม พระนเรศวรทรงมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างไร ผู้เขียนได้เลือกประเด็นที่จะวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวรกับการสร้างความสัมพันธ์และรับมือกับการเข้ามาเพื่อหวังประโยชน์ของประเทศต่าง ๆ ทั้งจากดินแดนตะวันตก และเมืองที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา อันเป็นการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์และสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการที่ได้

ทำการศึกษาเกี่ยวกับพระนเรศวร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในประเด็นการสื่อสารระหว่างประเทศและนำเอาผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาทำการวิเคราะห์ด้านกลยุทธ์การบริหารจัดการความขัดแย้ง อาทิ บทบาทผู้นำ นักรบ และสมมติเทพ พระอัจฉริยภาพด้านการทูต การสื่อสารด้วยภาษาต่างชาติ และวิเคราะห์สังเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อชัยชนะ เสรีภาพและการรอดพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น ๆ รวมทั้งการสื่อสารที่จะไม่ก่อให้เกิดการเสียผลประโยชน์มาถวายนามหาศาลให้กับประเทศรอบด้านที่ต้องการเข้ามาปกครองแผ่นดินสยามในเวลานั้น

วิธีการศึกษาและคำถามนำวิจัย (Methods and Research Question)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการศึกษาเอกสารระดับทฤษฎี และกรณีศึกษา ซึ่งนับเป็นหนึ่งในวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย เนื่องจากต้องการสภาพข้อเท็จจริงที่สามารถตอบคำถามว่ามีเหตุการณ์และสภาพการณ์ในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรเป็นเช่นไร ลักษณะของการสำรวจสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ได้รับการจัดบันทึกทั้งในรูปแบบพงศาวดาร คำบอกเล่า หรือเอกสารที่กล่าวถึงพระนเรศวรด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ โดยผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีบุคคลอื่นได้บันทึกหรือตีพิมพ์เผยแพร่ไว้ ซึ่งลักษณะของการค้นคว้าข้อมูลนี้อาศัยพื้นที่ในการทำงานคือฐานข้อมูลและห้องสมุด (Library Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานปฐมภูมิหรือหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) คือ บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรงและอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น จดหมายเหตุ บันทึกความทรงจำ เป็นต้น และจากหลักฐานทุติยภูมิ (Secondary Sources) ซึ่งเป็นบันทึกหรือข้อมูลหลังจากเหตุการณ์จบสิ้นไปนานแล้ว ผู้เขียนหรือผู้บันทึกไม่ได้มีประสบการณ์โดยตรง ได้แก่ พงศาวดารต่าง ๆ แต่เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้มีผู้ที่ได้เคยทำการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ การชำระ

ประวัติศาสตร์ไทยมาแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำเอาเนื้อหาจากหลักฐานระดับตติยภูมิ (Third Sources) มาทำการวิเคราะห์และเลือกศึกษาเฉพาะเหตุการณ์และบริบทแวดล้อมก่อนและหลังการปกครองของรัชกาลอื่น ๆ อันเป็นเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาที่เกิดการสื่อสารระหว่างประเทศในช่วงที่สมเด็จพระนเรศวรมีพระชนม์ชีพ คือ ระหว่าง พ.ศ. 2133-2148 (ค.ศ. 1590-1605) เพื่อให้เข้าใจในบริบทและที่มาของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวรก่อนพระองค์สวรรคต

ผู้วิจัยตั้งคำถามจากการวิเคราะห์เอกสาร 18 หลักฐานและเอกสารอื่น ๆ ทั้งที่เป็นความหมายทางตรงและความหมายทางอ้อม (Manifested and Latent) ภายใต้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์เนื้อหาจากกระบวนการสื่อสาร 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) ผู้ส่งสาร (Sender) มีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการสถานการณ์ที่เผชิญหน้าอย่างไรบ้าง
- 2) เนื้อหาสาร (Message) ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น มีอะไรบ้าง ทิศทางของเนื้อหาเป็นไปในเชิงบวกหรือลบ และมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ ข้อได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไร
- 3) ผ่านช่องทางอะไร (Channel) อะไรคือช่องทางการสื่อสารที่สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สำคัญและเป็นกลไกในการบริหารจัดการความขัดแย้ง
- 4) ผลของการสื่อสารนั้นทำให้เกิดผลหรือเหตุการณ์อะไร โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในบทบาทผู้นำประเทศของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอย่างไร

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการวิจัย (Results and Discussion)

การแสวงหาอาณาจักรและทรัพยากรของผู้นำในอดีตทำให้มนุษย์พยายามคิดค้นเทคโนโลยีเพื่อสร้างอำนาจและขยายอาณาเขตการปกครองความเป็นโลกาภิวัตน์ที่ถูกกล่าวถึงในยุคปัจจุบันจึงมีที่มาจากโลกาภิวัตน์ในยุคก่อนสมัยใหม่ (Archaic Globalization) จากพระราชกำหนดเกล้า จ.ศ. 961 ซึ่งออกในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแล้ว ไม่เพียงเท่านั้นในช่วงเวลานั้น คำว่า ประเทศรัฐชาติ (Nation) ยังไม่เกิดการขีดเส้นแบ่งแผนที่ การไหลเลื่อนของชาติพันธุ์

อันเกิดจากการเดินทางของกลุ่มคนที่หลากหลายดังปรากฏในบันทึกของนิโกลาส์ แชรแวส (Gervaise, (1963, p. 71) กล่าวถึงคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาจักรอยุธยา ดังนี้

“นอกเหนือจากชาวลาวและมอญว่ามีคนต่างด้าวเหล่าอื่นอีกเหมือนกันที่อพยพเข้ามาในราชอาณาจักร บ้างก็ถูกขับไล่ออกนอกประเทศของตน บ้างก็หลบหนีคดีอาญา มา บ้างก็เพราะที่ทำงานและภูมิอากาศแห่งแล้ง ความสำคัญและประโยชน์ที่คนเหล่านี้อำนวยความสะดวกให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ทำให้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณมาก บางคนได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชการในตำแหน่งสำคัญ ๆ ของแผ่นดินก็มี พระองค์ทรงไว้วางพระทัยในความจงรักภักดีของคนเหล่านี้ยิ่งกว่าไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของพระองค์เองแท้ ๆ เสียอีก คนต่างด้าวชาวโปรตุเกส ที่ถอนตัวจากการรบในประเทศอินเดียเมื่อไม่กี่ปีมานี้กับพวกฮอลันดา ก็เข้ามาตั้งรกรากเป็นนิคมอยู่ตั้ง 700-800 หลังคาเรือน ส่วนมากยากจนเพราะยอมตายเสียดีกว่าที่จะทำมาหากิน ชาวญี่ปุ่น ชาวดังเกีย ชาวโคะเซ็งชิน กับชาวเขมร ก็มาตั้งนิคมของตนอยู่เหมือนกัน พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่งตั้งหัวหน้าราษฎรแต่ละสังกัดชาติให้ปกครองกันเองตามประเพณีนิยมของแต่ละประเทศ”

นอกจากคนหลายชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาจักรอยุธยาแล้ว ยังมีคนอีกหลายชาติพันธุ์ที่ได้เข้ามาติดต่อสัมพันธ์กันทางการค้า เอกสารโปรตุเกสในครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 21 แสดงให้เห็นว่าพ่อค้านานาชาติ เช่น ชาวจีน อาหรับ เปอร์เซีย เบงกาลี และกลิงค์จากอินเดีย ฯลฯ ต่างก็เข้ามาซื้อขายของที่ต้องการ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของคนในอาณาจักรอยุธยาเพิ่มสูงขึ้น เมื่อมีการเข้ามาของชาวตะวันตก ได้แก่ เปอร์เซีย และญี่ปุ่น ในยุคสมัยของการค้า (พุทธศตวรรษที่ 22) มีชาวต่างชาติเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์อยุธยาถึง 21 ชาติ (Gervaise, 1963, p. 89)

จะเห็นได้ว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่ค้นพบ อันเป็นข้อมูลระดับตติยภูมิที่มาจากบันทึกการเดินทาง และเกิดจากการรวบรวมข้อมูลมาจากการคำบอกเล่าของพ่อค้าจากปากต่อปาก แต่ทั้งนี้ “คำบอกเล่า” ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับผู้ส่งสาร (Senders) ที่มีเบื้องหลังทางความคิดในการทำให้

ประเทศหรือดินแดนที่ไปเยือนเป็นอย่างไรในทัศนคติ และนักเดินทางที่มีโอกาสได้ยินได้ฟังมาจากชาวอินเดียอีกทีหนึ่ง ชาวอินเดียจะมีบทบาทอยู่ไม่มากนักในฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคโบราณสู่ผู้ที่มาทำการติดต่อค้าขายกับตน

ดังนั้น “สื่อ” ประเภทมุขปาฐะ (Verbal Communication) จึงเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นเรื่องที่เล่าต่อกันมา อันอาจจะมีการผสมปนเปกันทั้งเรื่องจริงและส่วนผสมที่จินตนาการของผู้เล่าเอาไว้ด้วย และต้องทำความเข้าใจว่าการค้าระหว่างตะวันตกและตะวันออกในยุคโบราณมิได้เป็นการติดต่อค้าขายกันโดยตรง แต่เป็นกระบวนการที่ต้องกระทำผ่านพ่อค้าคนกลางหลายเชื้อชาติและภาษา ต้องอาศัยการเดินทางเพื่อลำเลียงและขนถ่ายสินค้าด้วยระยะทางอันยาวไกลและใช้ระยะเวลาเป็นแรมปี ซึ่งหลักฐานที่ค้นพบนั้นแสดงให้เห็นว่า สารสัน (Message) ถูกถ่ายทอดด้วยภาษาที่ใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน คือ ภาษามลายู เพราะเป็นภาษาของชาวอาหรับ เปอร์เซียในช่วงแรก ๆ ที่เข้ามาทำการค้าขาย แต่ภาษาที่ใช้และสมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระปรีชาสามารถสื่อสารได้ด้วยพระองค์เอง คือ ภาษาพม่า (พม่า) ทำให้สำนักราชวังจึงต้องมีชาวต่างชาติที่สมัครเข้ามาทำหน้าที่เป็นล่าม และมีลูกครึ่งที่เกิดจากการเข้ามาอาศัยทำนุและผสมชาติพันธุ์กัน ได้รับบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารระหว่างภาษาต่าง ๆ แต่มิได้ปรากฏชื่อเสียงในบันทึกหรือหลักฐานใด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นผู้บันทึกเองหรือแปลเอง จึงไม่เคยใส่ชื่อของผู้บันทึกหรือแปลไว้

ไม่เพียงเท่านั้นการศึกษาการสื่อสารระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวร ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการเดินทาง การอพยพย้ายถิ่นหรือการขนส่งสินค้า ก่อนที่จะมีการพัฒนาการสื่อสารระหว่างประเทศด้วยเทคโนโลยีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พัฒนาระบบเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านเคเบิลใต้น้ำและการรถไฟ ที่เชื่อมโยงเมืองต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เส้นทางการค้าในสมัยอดีต ขนเผ่าที่เก่งทางบก คือ ขนเผ่าอารยัน แซกซ์-อิสลาม ที่เดินทางในเวลา กลางคืน เพื่อหลีกเลี่ยงสภาพอากาศที่ร้อนระอุในยามกลางวัน และรู้วิธีที่จะดำเนินชีวิตโดยไม่มีน้ำได้อย่างดี ซึ่งสามารถแผ่ขยายอาณาเขตไปจนถึงมองโกเลีย

รัสเซีย โดยมาร์โคโปลเป็นนักเดินทางที่เดินทางโดยเท้ามายังมองโกเลีย และเข้ามาทางดินแดนทางตอนบนของประเทศจีนได้ และยังคงมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน ที่ชาวยุโรป ซึ่งเชื่อในพระเจ้า และแบ่งความเชื่อออกเป็นสองกลุ่มหลัก คือ ฟรานซิสกัน และโดมินิกัน (Franciscans and Dominicans) แต่ผู้นำ ศาสนจักรที่เรืองอำนาจหลังยุคกรีกโรมัน คือ โป๊ป (Pope) หรือ ผู้นำทางศาสนาจักร ที่สามารถขีดเส้นบนแผนที่โลก ซึ่งเป็นความรู้ของศาสนาจักรที่จะพิสูจน์เรื่องโลกแบน กับโลกกลม สิ่งให้นักเดินทางออกเดินเรือไปพิสูจน์คนละสองฝากฝั่ง ดังปรากฏข้อความในเอกสาร (Delisle and Woodswort, 2012, p. 259)

“The Roman Catholic orders at work on the newly “discovered” continent were the Franciscans, then the Dominicans and Augustinians. By the end of the sixteenth century, Jesuits and others joined them. All the orders were intent on learning the language of the native population as quickly as possible. Fray Bernardino de Sahagún (c. 1499– 1590), a Franciscan, went further. Realizing that the success of missionary work hinged on a knowledge of the way of life of the Indians as well as the language they spoke, he studied the Aztec religion and culture. With the help of trilingual (Nahuatl, Spanish and Latin) students under his supervision, Sahagun left behind a history of New Spain known as the “Florentine Codex.”

จากหลักฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นการนำเสนอเรื่องราวของอาณาจักรอโยธยา ในสมัยที่สมเด็จพระนเรศวรมีพระชนม์ชีพ ซึ่งผู้วิจัยต้องเข้าใจบริบทและความเป็นมาของประวัติศาสตร์การค้นพบโลกใหม่ที่ส่งอิทธิพลต่ออาณาจักรและรัฐต่าง ๆ อีกทั้งยังปรากฏผ่านสื่อ (Medium) แม้จะไม่ใช่อีสานมวลชน (Mass Media) แต่ก็เป็นสื่อกลาง ที่จะทำให้เกิดการบอกเล่าต่อ ๆ กัน และนำพาผู้คนจากดินแดนห่างไกลมาในดินแดนทางเอเชียตะวันออกเฉียง โดยส่วนใหญ่ชาวสเปนเมื่อกล่าวถึงตะวันออกคนจะรู้จักอินเดียมากกว่า เพราะในเวลานั้นการติดต่อค้าขายทางตะวันตกจะถูกขวางกั้นจากการขึ้นมามีอำนาจของ

พวกมุสลิมในราวคริสต์ศตวรรษที่ 7-8 โอกาสที่ชาวตะวันตกจะรู้จักดินแดนตะวันออกโดยตรงนั้นลดน้อยลงไปด้วย เพราะในเวลาที่ยุโรปเข้าสู่ยุคกลาง ซึ่งเป็นยุคที่คริสต์ศาสนาเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน อีกทั้งยังมีผลต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติ และความนึกคิด ตำนานที่เคยเล่าขานเกี่ยวกับดินแดนตะวันออกจึงถูกเสริมแต่งด้วยเรื่องราวที่มาจากคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ด้วย

การเข้ามาเป็นทหารของชาวโปรตุเกสในประเทศไทยเริ่มปรากฏในหลักฐานรัชสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราชเป็นต้นมา ในขณะนั้นไทยกับพม่าเป็นศัตรูกัน กรุงศรีอยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า (พะโค) แต่อย่างไรก็ตามทหารโปรตุเกสเหล่านี้ได้ทำการฝึกหัดทหารไทยให้รู้จักใช้อาวุธปืน และวิธยุทธอย่างทันสมัย และพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้เจ้าแผ่นดินพม่าตั้งแต่ทำการรบพ่ายแพ้สมเด็จพระไชยราชาธิราชที่เมืองเชียงกราน (หรือเมืองอตรัมในปัจจุบัน) ก็ทรงคิดที่จะเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาเป็นการแก้แค้น แต่สมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงป้องกันขอบขัณฑสีมาเป็นอย่างดี โดยปรับปรุงกองทัพไทยให้ดีขึ้น โดยมีทหารชาวโปรตุเกสช่วยเหลือ ฝ่ายพม่าจึงขยายไม่กล้ายกมารุกรายเมืองไทยในแผ่นดินนี้

ในแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราชนี้เมื่อ พ.ศ. 2083 พระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสทรงพระนามว่า ดอนเฮาที่ 3 ส่งฟรานซิสโก เดอ คัสโตรมายังประเทศไทย เพื่อมาขอให้ไทยปล่อยชาวโปรตุเกสคนหนึ่งชื่อ โดมิงโก เดอ ซิซัส ผู้ซึ่งได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย หลักฐานที่ปรากฏในบันทึกของปินโต (Pinto) เขียนถึง พ.ศ. 2106 ในคราวที่พม่ายกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่สามในแผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ เมื่อพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองเป็นแม่ทัพยกเข้ามา พม่ามีชาวโปรตุเกสคนหนึ่งชื่อดิเอโก ซัวเรส เป็นแม่ทัพมาด้วย ทหารอาสาโปรตุเกสที่มากับกองทัพพม่าและอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของซัวเรส มีจำนวนทั้งหมดประมาณ 2,000 คน ซัวเรสผู้นี้พระเจ้าแผ่นดินพม่าทรงโปรดปรานมาก และได้แต่งตั้งให้เป็นขุนนางชั้นสูงของพม่า ฝ่ายพม่าแก้ไขข้อบกพร่องในการมาตีกรุงศรีอยุธยาไม่สำเร็จครั้งแรกโดยจ้างชาวโปรตุเกสเข้าเป็นทหารเช่นเดียวกับที่ฝ่ายไทยกำลังทำอยู่ และครั้งนี้กรุงศรีอยุธยาก็เสีย

แก่พม่าเข้าศึก ปินโตอยู่ในกรุงศรีอยุธยาตลอดเวลาที่พม่าล้อมเมืองอยู่นั้น จึงสามารถเล่าเหตุการณ์ที่พม่าได้เข้าโจมตีประตูเมืองและถูกพวกไทยฆ่าตายเป็นจำนวนมากมาย เป็นภาพที่น่าหวาดเสียวน่ากลัวจนไม่สามารถที่จะหาคำมาอธิบายให้ถูกต้องได้ การบอกเล่าเรื่องราวความน่ากลัวดังกล่าวส่งผลให้วิธีการมองดินแดนสยามจากฝ่ายตะวันตกเป็นไปในทิศทางลบ และมีผลต่อความรู้สึกที่จะเข้ามาในดินแดนแห่งนี้

อาณาจักรอยุธยาเป็นยุคสมัยแห่งความเจริญรุ่งเรือง แต่ก็เต็มไปด้วยความขัดแย้งทั้งในชนชั้นปกครองและราษฎร เนื่องจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมดั้งเดิมที่ติดตัวมา ดังปรากฏให้เห็นว่ามีลักษณะการเป็นชุมชนพม่า, ลาว, มอญ, ขอม, ไทใหญ่, ของ, จีน, จาม, กูลากระลาสี, แขกพราหมณ์ และ ตะนาว, ญี่ปุ่น, ญวน, ฝรั่งเศส, เวียดนาม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นต่างประเทศ ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรนั้นเป็นช่วงเวลาที่เกิดการล่าอาณานิคมและหาผลประโยชน์จากประเทศตะวันตก ในดินแดนตะวันออกอย่างรุกคืบ พระราโชบายด้านการทูตของพระองค์ท่านแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของการสร้างความสัมพันธ์กับนานาชาติประเทศ (International Relationship) ที่เข้ามาในแผ่นดินสยาม และเป็นพื้นฐานของการศึกษากระบวนการสื่อสารระหว่างประเทศ (International Communications) ที่ก่อตัวขึ้นก่อนที่จะถูกนำมาพัฒนาให้กลายเป็นแนวคิดทฤษฎีซึ่งพบว่าแนวคิดด้านการสื่อสารระหว่างประเทศยังไม่มีจุดกำเนิดที่แน่นอน แต่ส่วนใหญ่เอกสารจะกล่าวย้อนกลับไปในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา และเมื่อวิเคราะห์ลักษณะการปกครองสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งเป็นหนึ่งในช่วงเวลาที่เกิดโลกาภิวัตน์ ผู้เขียนขอจำแนกการบริหารจัดการความขัดแย้งกับนานาชาติเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดการความขัดแย้งและลักษณะความสัมพันธ์กับดินแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกันและที่มีอาณาเขตไม่ติดต่อกันโดยจะจำแนกออกเป็นกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รองในแต่ละด้านแบบคู่ขนาน ดังนี้

ด้านที่หนึ่ง การจัดการความขัดแย้งและลักษณะความสัมพันธ์กับดินแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกัน ได้แก่ ทวาย ตะนาวศรี พะโค (เมียนมาร์หรือพม่า) จัมปา ละแวก เขมร (กัมพูชา) โดยสามารถแบ่งออกเป็นกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รอง ดังนี้

ตาราง 1 แสดงผลการวิเคราะห์กลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รอง

กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง
กลยุทธ์การสร้างความเข้มแข็งและมีพลังอำนาจด้านการต่อสู้ เพื่อขยายอาณาจักร การกวาดต้อนผู้คนเป็นเชลยศึก แรงงานทาส และการขนเอาทรัพย์สินที่มีค่าต่าง ๆ พระองค์จึงมีอำนาจทางการรบกับดินแดนในบริเวณใกล้เคียงกันในทางศึกสงครามมากกว่าทางทูต เช่นที่ ฮอฟสเตด และคณะ (Hofstede, Hofstede and Minkov, 2010, p. 181) อธิบายว่า เป็นการจัดแบ่งวัฒนธรรมแบบเน้นความเข้มแข็ง (Masculine) ซึ่งเกิดจากการต่อสู้อย่างดุเดือดและเชื่อว่าความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้โดยการต่อสู้ที่ดี (Good Fight) และคนที่ดีคือคนที่แข็งแกร่งที่สุด (Let the Best Man Win) การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านเอกสารประวัติศาสตร์ด้านสยามโดยส่วนใหญ่จะคัดเอาเฉพาะแง่มุมที่ต้องการยกย่องและมีการส่งเสริมภาพลักษณ์ทางด้านการรบ ในฐานะที่เป็นผู้นำทัพแบบเผด็จการ (Authoritarian) ซึ่งจะต้องดำเนินการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับไพร่พลที่มาจากหลากหลายเชื้อชาติท่ามกลางความสัมพันธ์ทางลบกับดินแดนที่มีภูมิประเทศติดต่อกัน	กลยุทธ์การเชื่อมสายสัมพันธ์ทางราชวงศ์ หรือ “ทองแผ่นเดียวกัน” โดยเฉพาะในศึกสงครามและการแผ่ขยายอาณาเขต คือ การเชื่อมโยงสายโลหิตซึ่งสมเด็จพระนเรศวรและกษัตริย์ต่างเมืองจะใช้วิธีการเชื่อมโยงกันทางสายโลหิต หากได้รับการแต่งตั้งให้ปกครองเมืองนั้นต่อ “การเป็นทองแผ่นเดียวกัน” นับเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้เขียนพบจากหลักฐานชั้นที่สองซึ่งมีด้วยกัน 5 หลักฐาน คือ History of the Philippines and Other Kingdom (Marchelo de Ribadeneira, O.F.M) จดหมายเหตุของฟาน ฟลิต พงศาวดารพระยาละแวก (กัมพูชา) คำให้การขุนหลวงหาวัด และพงศาวดารพม่า ฉบับหอแก้ว ได้แสดงให้เห็นนามของพระมหาลีในสมเด็จพระนเรศวรที่มีเชื้อสายต่างกัน คือ “พระมณีนรีนาหรือเจ้าขรรค์มณีจันทร์” พระราชธิดาราชวงศ์ละโว้สุพรรณภูมิของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและสมเด็จพระมหินทราธิราช ซึ่งเป็นพระชนิษฐาต่างชนนีของพระวิสุทธิกษัตริย์ (จดหมายเหตุฟาน ฟลิต) อีกทั้งยังปรากฏในคำให้การของขุนหลวงหาวัด นอกจากนี้ยังปรากฏพระนามของ “โยเดียมีพระยา” พระราชธิดาของพระเจ้านเรศวรมังสอ และพระนางเซงพยุเซมมคอ ปฐมวงศ์พะโคที่ปกครองอาณาจักรล้านนา (พงศาวดารพม่า) ที่ถูกยกให้เป็นมเหสีในสมเด็จพระนเรศวร เพราะเจ้าฟ้าสาววดีซึ่งปกครองล้านนาในปี พ.ศ. 2127 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพจากพะโค และยึดเอาเมืองล้านนาได้ ขณะที่หลักฐานจากพงศาวดารละแวกของกัมพูชา (เขมร) มีการกล่าวถึง พระเอกกษัตริย์ตรี ซึ่งเป็นพระราชธิดาในพระศรีสุริโยพรรณ พระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (พระนเรศวร) ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่หนีไปยังจีนก่อนจะถูกเชิญกลับมาปกครองกัมพูชา โดยมีเชลยศักดิ์ คือ “พระเอกกษัตริย์ตรี” ที่ต่อมาใน พ.ศ. 2138 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระมเหสีในสมเด็จพระนเรศวร

ตาราง 1 (ต่อ)

กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง
“อัตลักษณ์” กลยุทธ์การสร้างภาพความเข้มแข็งและการต่อสู้ทางกระบ ลักษณะที่โดดเด่นหรืออัตลักษณ์ขององค์สมเด็จพระนเรศวร รวมทั้งการถูกเรียกชื่อว่า “พระองค์ดำ (Black Prince)” ยังเป็นที่กล่าวขานและกลายเป็นสัญลักษณ์ (Sign) อีกประการต่อมาทั้งในหมู่ชาวสยาม ไพร่พล เชลย และชาวต่างประเทศ ดังปรากฏในเอกสารตะวันตกหลายฉบับ อาทิ จดหมายเหตุบันทึกโดย ปีเตอร์ ฟลอริส (Pieter Willemisz Floris) ที่เดินทางเข้ามาในเมืองสยามในต้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแต่บันทึกข้อความเกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรฯ เรื่องสงครามระหว่างอยุธยา กับ พะโค เรื่องที่พระองค์ทรงได้รับพระสมัญญานามในภาษามลายูว่า “Raja Api” (“พระราชาไฟ”) ส่วนชาวต่างชาติอื่น ๆ รวมทั้งชาวโปรตุเกสขนานพระนามว่า “พระองค์ดำ” พระปรีชาสามารถด้านการรบของสมเด็จพระนเรศวรเป็นภาพลักษณ์ประการสำคัญที่ถูกกล่าวถึงในหลักฐานทุกภาษา ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่า ช่วงเวลาที่อยุธยายังอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรพะโค กองทัพยังมีจำนวนไม่มาก แต่มีการฝึกซ้อมยุทธวิธีทางการรบโดยชาวโปรตุเกส อีกทั้งพระนเรศวรยังสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับโปรตุเกสเพื่อแลกเปลี่ยนอาวุธปืนมาใช้ในการสู้รบ และทรงมีความสามารถด้านการรบซึ่งปัจจุบันเรียกว่ายุทธวิธีทางการรบ อันเป็นหนึ่งในปัจจัยทางทหารซึ่งผู้นำของรัฐจะมีอำนาจทางอาณาเขตดินแดนได้มากน้อยเพียงใด อยู่ที่จำนวนของกองทัพทหารและการสะสมอาวุธ การพิจารณาองค์ประกอบของปัจจัยทางทหารแยกอาวุธออกเป็น 3 อย่าง คือ 1) การใช้อาวุธธรรมดา (Conventional Weapons) ที่ใช้ในการสู้รบทางบกและทางเรือ และ 2) ยุทธวิธีการรบ (Strategic Doctrine) เป็นการรบแบบกองโจร (Guerrilla Warfare) ด้วยการโจมตีในเวลากลางคืนและสร้างเมืองให้มีแม่น้ำกั้นและไหลหลากเข้าท่วม	หลักการเจรจาต่อรองและการเป็นผู้นำแบบยืนยันท พร้อมเผชิญหน้า รุกราน ก้าวร้าวในความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่น (Assertiveness) ในสมเด็จพระนเรศวรฯ เกิดจากความสามารถในการรบดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนของชนชาติสยาม นอกจากนี้พระองค์ทรงบริหารความขัดแย้งและให้ความสำคัญกับความไว้วางใจได้จากชาติตะวันตก เพื่อให้สยามได้รับผลประโยชน์ที่เหมาะสมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและอาวุธสำหรับการศึกสงครามของอาณาจักรอยุธยา ความต้องการอาวุธเช่นนี้นำไปสู่ความขัดแย้งอันเนื่องจากความผิดพลาดทางการสื่อสารและความไม่ลงรอยกันทางความคิดระหว่างทูตชาวสเปนกับสมเด็จพระนเรศวร ดังปรากฏในหลักฐานของ Antonio de Morda บันทึกเรื่อง Sucesos de las Islas Filipinas (เหตุการณ์ในหมู่เกาะฟิลิปปินส์) กล่าวถึง เมนโดซา (Juan de Mendoza Gamboa) หัวหน้าคณะทูตที่ 2 ไม่ประสบความสำเร็จจากติดตอสื่อสารกับราชสำนักสมเด็จพระนเรศวรฯ เพราะนำเครื่องราชบรรณการที่ไม่เป็นที่พอพระทัยสมเด็จพระนเรศวรมาถวายด้วยพระองค์ประสงค์ป็นใหญ่จากเรือของเมนโดซา แต่เมนโดซา ไม่มอบให้เพราะเห็นว่าเป็นอาวุธที่จะต้องประจำไว้ที่เรือเพื่อป้องกันศัตรู ความดังกล่าวเมื่อมีการบอกเล่าต่อกันไปมา กลายเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ไม่เพียงเท่านั้น จากบันทึกของสองพี่น้องมิเกลและอันโตนิโอ ฮานส์ (Miguel Hans and Antonio Hans) ซึ่งต้องสวมผ้าคลุมสีทองและมงกุฎขณะเข้าเฝ้าสมเด็จพระนเรศวร และมีกองทัพที่แข็งแกร่งจำนวน 1,000 นาย พร้อมเสียงแตรทรมันเปิดและกลองประโคมดังสองข้างทาง อีกทั้ง “ช้าง” ยังถูกปกคลุมด้วยผ้าแพรทองคำ พร้อมเสียงดนตรีต้อนรับอย่างดัง ไม่เพียงเท่านั้นขบวนสมเด็จพระนเรศวรเมื่อผ่านบ้านเรือนต่าง ๆ คำบอกเล่าของชาวต่างชาติระบุว่า “ชาวบ้านจะพากันเจียบและปิดประตูบ้านไม่ได้ยินแม้แต่เสียงสุนัขเห่า เพราะหากสุนัขเห่าทั้งเจ้าของและสุนัขจะถูกประหารชีวิตทันที” แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีภาพลักษณ์ความน่าเกรงขามและเป็นที่เกรงกลัวของชาวตะวันตก

ตาราง 1 (ต่อ)

กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง
บุคลิกภาพลักษณะความเป็นผู้นำ สมเด็จพระนเรศวรทรงเจริญพระชนมพรรษา และได้รับการอบรมเลี้ยงดูภายใต้วัฒนธรรมของพม่า ดังนั้นพระองค์จึงทรงมีพระทัยเห็นอกเห็นใจชาวมอญ และนับถือพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า และมีความรักครอบครัวเนื่องจากต้องพลัดพรากตั้งแต่เยาว์วัย Edward, 1981 (p. 91) เรียกว่าเป็นสังคมแบบ Collectivist พระนเรศวรเป็นบุคคลที่ถูกเลี้ยงดูมาในรูปแบบของครอบครัว มีความเป็นกลุ่ม สอนให้คิดถึงคนอื่น ๆ นอกจากเรื่องของตนเอง บุคลิกภาพและภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรจึงมีลักษณะเป็นแบบชายเป็นใหญ่ (Masculinity) (Suwanprathet, 2009, p. 65) ทรงมีความมั่นใจ มีความทะเยอทะยาน เด็ดขาด มีความรับผิดชอบ และแข็งแรง ให้ความสำคัญกับเรื่องของวัตถุโดยเฉพาะเรื่องของการได้รับของกำนัลหรือมอบของกำนัล ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรจึงต้องมีการส่งส่วยและเครื่องราชบรรณาการจากประเทศที่ตกอยู่ภายใต้การปกครอง ต่อมาการส่งเครื่องราชบรรณาการและของขวัญได้เปลี่ยนเป็นลักษณะของการค้าระหว่างประเทศ หรือการสร้างสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อขอสิทธิพิเศษ (ปัจจุบัน คือ การสัมปทาน หรือผูกขาดเข้าดำเนินการโดยให้ค่าตอบแทน) กลยุทธ์การสร้างสังคมเดียวกัน (Collective) พระนเรศวรฯ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระบรมราชานุญาตให้จัดสรรที่ดินสำหรับการพักอาศัยของชาวต่างชาติซึ่งอยู่นอกเขตพระราชวังออกไป และเรียกชุมชนเหล่านั้นว่า “หมู่บ้านญี่ปุ่น หมู่บ้านโปรตุเกส หมู่บ้านฮอลันดา” และทรงพระกรุณาให้ชาวต่างชาติที่มีได้นับถือศาสนาพุทธได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการสร้างโบสถ์วิหารสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะชาวโปรตุเกสซึ่งมีส่วนในการช่วยเหลือกิจกรรมของกองทัพ โดยเฉพาะการสอนและการแลกเปลี่ยนยุทธวิธีทางการรบ ปืนไฟ ปืนใหญ่ ลักษณะของการเจรจาจากหลักฐานที่ปรากฏตามที่ Gelfand and Brett	ความไม่ลงรอยกันทางความสัมพันธ์ ราชทูตจากประเทศสยามได้ซื้อสิ่งของต่าง ๆ รวมทั้งข้าทาสจากเมืองจีน อันนำไปสู่ความขัดแย้ง และคูหมิ่นศักดิ์ศรีระหว่างกันของสองประเทศ ปรากฏในหลักฐานซึ่งเขียนโดยชาวโปรตุเกส (Wade, 2003, p. 267) และตรงกับเนื้อหาจากหลักฐานในเอกสารที่เขียนโดยหมิงสือหลู่ ชาวจีน 1457/2000, 22 (Sakulratnamethi and Pongsripien, 1997, p. 175) ระบุว่า “เมื่อวันที่ 1 เดือน 6 ปีที่ 1 แห่งรัชศกเทียนชุ่น เฉินเจิ้น ตำแหน่งกงบู๋ อู่ยกวนจูชื่อหรือผู้อำนวยการกองจัดการฉางข้าวกรมนา กราบบังคมทูลว่า หม่าหวงเป่า ราชทูตจากอาณาจักรเซียนหลัว ได้รับซื้อบุตรหลานของชาวนาที่ยากจนเนื่องจากนาล่มที่มณฑลซานตงเพื่อนำกลับไปเป็นข้าทาส ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในเชิงของการคูหมิ่นประเทศจีน อีกทั้งครอบครัวต้องพลัดพรากจากกัน จนต้องให้ขุนนางนำเงินหลวงไถ่คืนกลับไปทีหน่วยราชการที่พบเห็นแล้วนำตัวชาวนาทั้งหมดกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม ในการค้าระบบรัฐบรรณาการกับจีน ราชทูตจากประเทศสยามได้ซื้อสิ่งของต่าง ๆ รวมทั้งข้าทาสจากเมืองจีนด้วย” อันนำไปสู่ความขัดแย้ง และคูหมิ่นศักดิ์ศรีระหว่างกันของสองประเทศ แม้ตลอดเวลาที่ผ่านมาสยามจะดำเนินการปฏิบัติการทางการทูตด้วยการรับและส่งเครื่องราชบรรณาการตามแบบอย่างจีน แต่เมื่อผิดพลาดทางด้านความสัมพันธ์เพียงหนึ่งครั้งก็ส่งผลให้ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับจีนมีจุดบกพร่องตามมา ความไม่ลงรอยทางความสัมพันธ์ทั้งที่มีระยะเวลาของปฏิสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานแต่เมื่อถึงวันหนึ่งเกิดความไม่เข้าใจ และเป็นการรักษาความสัมพันธ์บนผลประโยชน์ที่ซับซ้อน ย่อมจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ยากของอีกฝ่ายที่เข้ามาสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ดังปรากฏว่า สมเด็จพระนเรศวรจ้างทหารชาวโปรตุเกส 2 นาย ทำให้เมื่อฮอลันดาเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีด้วยไม่ได้รับการต้อนรับที่ดีเท่ากับโปรตุเกส ซึ่งมีความสัมพันธ์ยาวนานที่สุดกับสยาม เพราะทหารรับจ้างโปรตุเกส

ตาราง 1 (ต่อ)

กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง
(2007, p. 154) ได้จำแนกประเภทของการเจรจาตามลักษณะของข้อตกลงแบบ Integrative Deals หรือต่างฝ่ายต่างเจรจาเพื่อมองหาประเด็นที่ตนต้องการ ซึ่งจะมีการแตกประเด็น (Issues) ตามตำแหน่งหรือจุดยืน (Position) และความสนใจที่ได้จัดลำดับก่อนหลังตามผลประโยชน์ที่ตนต้องการ	ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้อยุธยา มีอิสรภาพจากพะโค การซื้อขายแรงงาน โดยเฉพาะการสมัครเข้าไปเป็นทหารเป็นเรื่องของธุรกิจ และข้อตกลงระหว่างผู้เข้ามารับจ้างทำให้ทหารอาสาชาวโปรตุเกสในกองทัพอยุธยาปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ภารกิจที่ได้รับมอบหมายตามพระบัญชาของกษัตริย์อยุธยาโดยตรงและไม่ขึ้นกับกษัตริย์แห่งโปรตุเกสอีก สถานะของทหารโปรตุเกสจึงมีขึ้น ๆ ลง ๆ ตามพระราชอัชฌาศัยของกษัตริย์อยุธยา ส่งอิทธิพลต่อเนื่องมาจนถึงการปกครองในแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ ดังปรากฏในหลักฐาน 500 ปีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโปรตุเกส (Nana, 2010, p. 25) ที่ระบุว่าทหารที่สมเด็จพระเอกาทศรถทรงให้ความไว้วางพระราชหฤทัย คือ ทหารโปรตุเกสชื่อ ตริตาว โกลายู (Tristo Gloaio)

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การจัดการความขัดแย้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางลบ การข้ามวัฒนธรรมอันเกิดจากการผสมผสานข้ามเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ซึ่งเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ของการเชื่อมแผ่นดินย่อมเกิดขึ้นในกลุ่มประชากรทั่วไปเช่นเดียวกัน เพราะลักษณะของกองทัพและไพร่พลกำลังที่ใช้สำหรับการรบในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมิได้เกิดจากการรบชนชาติสยามเพียงชาติเดียว หากแต่เป็นการบริหารกองทัพและการซื้อขายแรงงาน การเข้ามาเป็นทหารอาสาหรือเป็นการกวาดต้อนไพร่พลจากอาณาจักรที่พ่ายแพ้สงครามให้กลายเป็นทหารของแต่ละฝ่าย แต่ด้วยอำนาจที่ทั้งสองฝ่ายถูกคุมด้วยแม่ทัพนายกอง ถึงแม้จะเป็นชนชาติเดียวกันแต่ก็ต้องต่อสู้กันเพื่อเอาชัยชนะแลกกับค่าตอบแทน และบางครั้งแลกด้วยอิสรภาพ การวิจัยครั้งนี้พบว่า เอกสารที่กล่าวถึง สมเด็จพระนเรศวร เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงให้เห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในชื่อเสียงและการเป็นที่รู้จักกันดีของนักเดินทางและนักแสวงโชคที่จะบอกเล่าเรื่องราวและจดบันทึกเนื้อหาภายหลังจากที่ได้เข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์ในแผ่นดินอยุธยา แม้ว่าจะมีการเข้ามาก่อนหน้านี้แล้ว แต่จะมีพระมหากษัตริย์หรือผู้นำที่ถูกกล่าวถึงในเอกสารภาษาต่าง ๆ ไม่มากเท่ากับ

การกล่าวถึงพระนามของสมเด็จพระนเรศวร โดยใช้สรรพนามเรียกแตกต่างกัน คือ สืออ่อง (จีน) พระราชาแห่งไฟ และพระองค์ดำ (Black Prince) ดังจะได้อธิบายในด้านที่สอง ดังนี้

ด้านที่สอง การจัดการความขัดแย้งและลักษณะความสัมพันธ์กับดินแดนที่มีอาณาเขตไม่ติดต่อกัน ได้แก่ จีน, จาม, กุลากระลาสี, แวกพราหมณ์, ญี่ปุ่น, ญวน, ฝรั่งเศส, สเปน, โปรตุเกส และวลันดา

การแผ่ขยายอำนาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะดินแดนของรัฐที่มีพื้นที่ติดต่อกันและมีอาณาเขต บริเวณ จำนวนประชากรไม่มากจะยิ่งถูกเข้าครอบครองให้กลายเป็นประเทศราชหรือเมืองขึ้นจากรัฐที่มีอาณาเขตและมีความสามารถด้านการศึกสงครามมากกว่า การเข้าครอบครองอาณาบริเวณจะขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศที่จะขยายกับดินแดนอาณาเขตที่มีพื้นที่ติดต่อกัน มีเพียงภูเขาแม่น้ำ กันเขตแดน ต่อมาเริ่มมีการขยายอำนาจและอาณาเขตไปยังพื้นที่ที่ห่างไกลโดยเดินทางผ่านมหาสมุทร และทางทะเล แต่โดยส่วนใหญ่จะเน้นการค้าระหว่างประเทศ และการติดต่อทางการทูตมากกว่าการเข้ามาในลักษณะของศึกสงคราม เพราะ

การจะเกณฑ์กองทัพให้เดินทางมาทางทะเลย่อมเป็นอุปสรรคและลงทุนสูง กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตจึงเป็นสิ่งที่ชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะโปรตุเกส สเปน ดำเนินการในเวลานั้น

การแผ่ขยายอำนาจและทำให้ดินแดนมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ แต่ขนาดของเนื้อที่กว้างใหญ่ไม่ได้เป็นเครื่องวัดอำนาจได้เสมอไป ความกว้างขวางของดินแดนมีประโยชน์ในการใช้เป็นที่อยู่อาศัยของไพร่พลมากกว่า อีกทั้งดินแดนนั้นเป็นแหล่งทรัพยากรที่สามารถหล่อเลี้ยงประชากรในอาณาจักรนั้นได้ ซึ่งหากสามารถรุกรานพื้นที่ได้มาก ยิ่งจะทำให้มีการได้มาซึ่งอาหาร และความอยู่รอดปลอดภัยของผู้คนในการปกครอง

การสร้างชาติในสมัยสมเด็จพระนเรศวร พระองค์ยังทรงให้ความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของรัฐ อันเนื่องมาจากการเป็นสิ่งสำคัญในยามสงครามและยามรบ ฐานะทางเศรษฐกิจจะทำให้เห็นสภาพของความเป็นอยู่และการกินดีอยู่ดีของผู้คนในอาณาจักร สะท้อนความมั่งคั่งของผู้ปกครอง ซึ่งจะมีผลต่ออำนาจของรัฐในดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานของการลงทุนทางยุทธโศปกรณ์ อาทิ การซื้ออาวุธปืน ปืนใหญ่

การที่ดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเป้าหมายของการเดินทางมาแสวงโชคของชาติตะวันตก เพราะเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติสำคัญ คือ แร่ทอง เพชร พลอย ถ่านหิน ทองแดง เพราะในตะวันตกมีแร่ธาตุ คือ เหล็ก แต่จะผลิตได้ก็ต้องมีส่วนผสมของถ่านหิน แม้ในประเทศตะวันออกกลางจะมีน้ำมันเป็นทรัพยากรที่สำคัญแต่ก็ต้องใช้ร่วมกับทรัพยากรประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะสินค้าทางเกษตรกรรมอันเป็นสิ่งที่ต้องบริโภคกันทุกวัน ผู้วิจัยจำแนกกลยุทธ์หลักและกลยุทธ์รองของการจัดการความขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไว้ดังตาราง 1

สรุปผลการวิจัย (Conclusion)

การข้ามชาติพันธุ์ การสื่อสารข้ามภาษา ทำให้เกิดการข้ามวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Communication) ที่อธิบายการข้ามไปมาระหว่างวัฒนธรรมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบภาษา ระบบการคิด ระบบความ

เชื่อและถ่ายทอด ผสมผสานวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างเหมาะสมกับการเลือกโดยกลุ่มชนที่มาอยู่รวมกันใหม่ และเรียกกลุ่มชนที่ตั้งรกรากในที่แห่งใหม่ด้วยชื่อใดชื่อหนึ่งเพื่อแสดงออกถึงความเป็นรัฐชาติ (State) ภายใต้การปกครองของผู้นำที่ทุกคนยอมรับและให้การยอมรับในการสร้างอาณาจักรดินแดนที่สามารถจัดสรรทรัพยากรให้กับชนเผ่าทุกชนเผ่าได้อย่างเหมาะสม ไม่เพียงเท่านั้นระบบการปกครองการเมืองจะช่วยทำให้เกิดการธำรงรักษาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างยาวนาน ยั่งยืน เป็นปึกแผ่น และมั่นคง พร้อมทั้งการสร้างกองทัพให้มีความเข้มแข็งที่จะปกป้องอำนาจอธิปไตยและแผ่ขยายอำนาจอธิปไตยให้กว้างไกล

แนวคิดดังกล่าวเป็นเหตุให้ตะวันตกพัฒนาศักยภาพของอาวุธสงคราม ในช่วงเวลาการปกครองของสมเด็จพระนเรศวร “ปืนยาวและปืนใหญ่” และ “เรือเดินทะเล” ข้ามมหาสมุทร ได้เข้ามาแผ่ขยายอำนาจในดินแดนตะวันออกส่งผลให้พระองค์ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ในการตั้งรับกับการเข้ามาของชาติตะวันตก โดยเฉพาะการอนุญาตให้เข้ามาทำเจรจาด้านการแลกเปลี่ยนสินค้า การค้าทาส รวมทั้งการทำหน้าที่เป็น “ทูต” ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของคริสตจักร (Missionary)

นอกจากนี้ ยังมีชาวต่างชาติที่รับจ้างเข้ามา “ทหารอาสา” ทั้งชาวโปรตุเกสและญี่ปุ่น เข้ามาอยู่ในอาณาจักรอยุธยา การซื้อแรงงานที่เข้มแข็งและอาวุธเทคโนโลยีทางการรบที่ทันสมัยจึงเป็นวิธีการสำคัญที่จะทำให้รัฐชาตินั้นอยู่รอดปลอดภัย ซึ่งในช่วงเวลานั้นการปกครองของอาณาจักรอยุธยาหลังประกาศอิสรภาพจากการเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรพม่าโคอาณาจักรอยุธยา (Ayodhya) หรืออีกชื่อหนึ่งที่ปรากฏในเอกสารที่เป็นภาษาตะวันตก (Jacques, 1665, pp. 184) เรียกว่า “อาณาจักรสยาม” (“สยาม” คือ คำเรียกที่บอกว่า คนในบริเวณนี้ไม่ใช่คนเขมร ซึ่งแปลมาจากภาษาขอม) มาเขียนในภายหลังว่า “สยาม” โดยมี “ช้าง” ให้เป็นสัตว์ที่แสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ของชนชาติ การข้ามวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ภาษาตัวอักษร สภาพชีวิตความเป็นอยู่ อาหาร บ้านเรือน จนกลายเป็นวัฒนธรรมของความเป็นชาติใหม่ (National) ที่ทำให้เกิดการปกป้องอาณาเขตดินแดนและรัฐชาติ (State) อย่างชอบธรรม พร้อมทั้งจะใช้เป็น

แนวทางในการแลกเปลี่ยนกับประเทศชาติอื่น ๆ ได้
หากมีกำลังที่เข้มแข็ง

ความสัมพันธ์ทางการค้า และภาษากลาง สำหรับการสื่อสาร

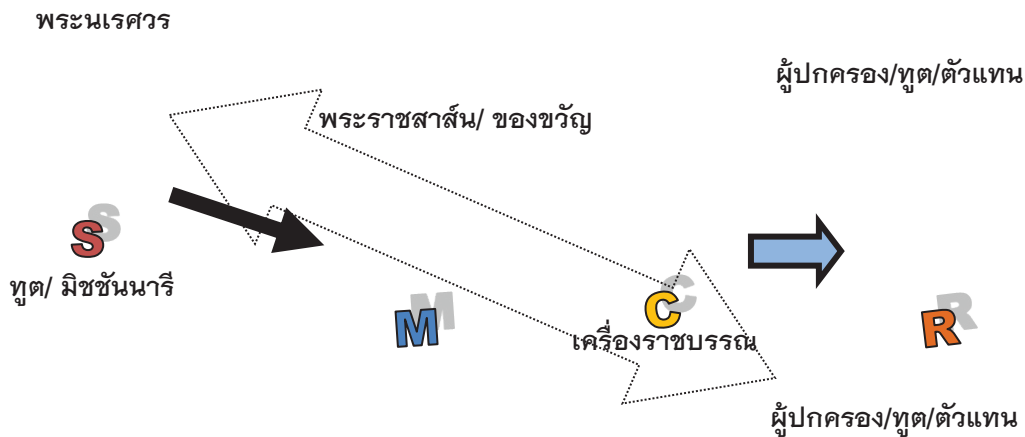
ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านมีทั้งที่เป็น
ลักษณะการปกครองแบบอาณานิคม คือ ล้านช้าง
กัมพูชา ด้านความสัมพันธ์กับมาเก๊า มะละกา มลายู
กลันตัน ไทรบุรี เกดะห์ และดินแดนในอาณัติกร
ทราวตีเดิมเป็นไปในลักษณะทางการค้า และการ
พึ่งพากันในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากการค้าเริ่มต้น
ในดินแดนดังกล่าวนี้ทำให้ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร
ทางการค้า และการทูต คือ ภาษามลายู ภาษาเปอร์เซีย
ทั้งนี้สมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระปรีชาสามารถด้าน
ภาษามอญ ภาษาพะโค บาลี สันสกฤต จากการ
บวชเรียนและการเป็นตัวประกันในพะโค ทำให้เกิด
ธรรมเนียมปฏิบัติในราชสำนักอยุธยา โดยจ้าง
ชาวต่างชาติเจ้าของภาษามลายู และเปอร์เซีย ในขณะที่
ราชสำนักมีการแต่งตั้ง “ออกญา (Ogya)” ที่เป็น
ผู้ทำหน้าที่ในด้านการแปลและดูแลระบบการค้าขาย
ให้กับราชสำนัก เช่น ออกญาพระคลังหน ซึ่งเป็นผู้ที่มี
ชื่อเสียงและได้รับการบันทึกในประวัติศาสตร์
หลายครั้ง และสอนภาษาให้กับลูกหลานในราชสำนัก

ถ้อยคำภาษา (Contents) มีการสื่อสารโดยใช้
คำว่า “Your Excellency” และการเข้ามาสื่อสาร
ของทูตสเปนจะใช้คำแทน “In the Service of God
and of the King” ในฐานะผู้รับใช้พระเจ้าและ
กษัตริย์ ข้อความในการส่งพระราชสาส์นไปยังกษัตริย์
บาตุสวา ที่เต็มไปด้วยข้อมูลด้านการค้าขายและ
การเดินทางเรือสมุทรไปยังอีกที่หนึ่ง สิ่งสำคัญที่จะทำการ
ขับไล่และทำลายล้างชาวต่างชาติได้อย่างเข้าใจตรงกัน
คือการใช้ถ้อยคำภาษาที่แสดงให้เห็นความเคารพ
อีกฝ่ายด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งวิธีการที่จะสื่อสาร
ให้เห็นว่าผู้ส่งสารเข้ามาด้วยความจริงใจ คือ
การสื่อสารด้วยสิ่งของเครื่องราชบรรณาการ เช่น
การส่งบรรณาการและการส่งเรือใบขนาดใหญ่ จำนวน
40 ลำเรือ ที่จะส่งไปขับไล่ชาวต่างชาติซึ่งทำงานให้กับ
บริษัทอีสต์อินเดีย แต่หลักฐานดังกล่าวมาขัดแย้งกับ
เอกสารทางการทูตของสเปน เมื่อครั้งเข้าเฝ้าสมเด็จพระ
นเรศวร โดย จอห์น วัลเลอร์ ได้บันทึกประโยค

ทางการทูตระหว่างสื่อสารกับสมเด็จพระนเรศวร
ซึ่งแปลจากภาษาสเปนเป็นภาษาอังกฤษ

พระราชสาส์น ของขวัญ และเครื่องราช บรรณาการ

นอกจากการส่งบรรณาการและการไปเป็น
ตัวประกัน ทั้งที่เป็นการส่งตัวแทนของกษัตริย์ อาทิต
บุตร และเรือญาติ ที่มีอายุในวัยฉกรรจ์เข้ามาเป็น
ตัวประกันเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของอาณาจักรนั้น ๆ
เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาจากอดีตเพื่อรักษา
ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่เพียงเท่านั้น “พระราชสาส์น”
ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลข่าวสาร
(Medium is the Message) เพื่อแสดงออกถึง
การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างพระมหากษัตริย์
ทั้งในการปกป้องดินแดนและทางเศรษฐกิจ โดยมี
“ตราประทับ (Royal Seal)” เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ
บ่งบอกความเป็นตัวแทนกษัตริย์ อำนาจและความ
เชื่อถือไว้วางใจได้ ผ่านตัวแทนทูตจากประเทศต่าง ๆ
พร้อมทั้งการนำเครื่องราชบรรณาการและของขวัญ
ที่เหมาะสมทำให้เกิดวัฒนธรรมการมอบของขวัญ
(Gift) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศจีนที่เข้ามาใน
สยามก่อนหน้าโปรตุเกส เช่นสมเด็จพระนเรศวรส่ง
พระราชสาส์นผ่าน ฟราย ดามิโอ ดาทอร์ ซึ่งเป็น
ตัวแทนทางการค้าของ ฟราย ดีเอโก ดา คอนซิโอ
อาศัยอยู่ในมาเก๊า โดยใช้ประโยคตอบกลับว่า
“in order to satisfy the devotion which the
king had shown to our habit” (เพื่อตอบสนอง
ความจงรักภักดีซึ่งกษัตริย์ได้แสดงให้เห็นถึงนิสัย
ของพวกเรา)” นอกจากนี้ ยังปรากฏพระราชสาส์น
ของพระนเรศวร ที่ระบุว่า ฟราย อองเดรย์ถูกส่งตัว
มายังกรุงศรีอยุธยา ในฐานะเลขาและทูตของ ฟราย
เดอ อัลบาเคอิก ตามที่ระบุไว้ในจดหมายรวมทั้งหมด
ไม่ทำการค้าใด ๆ กับชาวต่างชาติ ซึ่งในเวลานั้นเข้ามา
ทำการค้ากับสยามทางด้านอ่าวสยาม (อ่าวไทย)
มากขึ้น เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นการพิสูจน์ได้ว่า
การส่งสาส์นจากกษัตริย์แห่งสยามมีอำนาจมาก
ต่อการทำหน้าที่ปกครองอาณาจักรต่าง ๆ แทน
พระองค์ (ผู้ปกครองเงา ซึ่งพร้อมจะก่อการกบฏได้
ทุกเมื่อ) ดังปรากฏในภาพ 1 แสดงทิศทางการสื่อสาร
เพื่อบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศ
ในสมเด็จพระนเรศวร

ภาพ 1 แสดงทิศทางการสื่อสารเพื่อบริหารจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวร

ภาพ 1 แสดงให้เห็นทิศทางการสื่อสาร โดยผู้ส่งสาร (Sender) ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวร ไม่ได้เป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้ากับทูตหรือตัวแทนทางการค้า รวมทั้งมิชชันนารี แต่พระองค์ทรงสื่อสารผ่านช่องทางการสื่อสาร ทั้งที่เป็นพิธีกรรมทางการทูต พระราชสาส์น หรือของขวัญ และเครื่องราชบรรณการ โดยมีตราสัญลักษณ์และการแสดงคุณค่าของสิ่งบ่งบอกสัญลักษณ์ความเป็นกษัตริย์ ได้แก่ ทองคำและเครื่องประดับ ซึ่งมีอำนาจและทำหน้าที่เสมือนหนึ่งตัวแทนของพระองค์ในการกำกับดูแลอาณาจักรต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระองค์ อีกทั้งยังเป็นการรักษาระยะห่างของอำนาจในพระองค์กับชาวต่างประเทศที่เข้ามาในดินแดนของสยาม

การสื่อสารผ่านเอกสาร (จดหมายหรือพระราชสาส์น) ความน่าเชื่อถือของข้อมูลในเอกสาร คือ การใช้ถ้อยคำสำนวนที่เป็นทางการ มีการกลั่นกรองและอ่านทบทวนโดยผู้ที่เป็นเจ้าของสารหรือพระมหากษัตริย์ก่อนที่จะทรงประทับตราประจำของพระองค์ลงไปในเอกสารเพื่อส่งไปยังที่ต่าง ๆ ดังนั้นองค์ประกอบของช่องทางการสื่อสาร นอกจากตัวสาร (Message) เป็นสิ่งสำคัญแล้ว ยังมีเรื่องของความน่าเชื่อถือได้ของข้อความที่จะต้องมียุทธศาสตร์ของผู้ส่งสาร (Stamp) ประทับไว้ เพื่อยืนยันว่าเอกสารและข้อมูลดังกล่าวเป็นความจริง ดังปรากฏในเอกสารพงศาวดารหลายฉบับของไทยฉบับต่าง ๆ อาทิ ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ฉบับพระพันรัตน์ ฉบับสมเด็จพระกรมพระปรมานุชิตชิโนรส ฉบับพระราชหัตถเลขา พระจักรพรรดิ-

พงศ์ (จาด) ตลอดจนคำให้การชาวกรุงเก่า หรือจดหมายเหตุ วัน วลีต ปรากฏคำว่า ญี่ปุ่น ในครั้งแรกรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร และจดหมายทุกฉบับที่ส่งมาจะต้องมีหนังสือประทับตราแดง (Red-Seal) หรือใบนำร่อง เอกสารสำคัญที่เป็นเสมือนกุญแจเปิดประตูสู่ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างสองประเทศ เอกสารดังกล่าวเป็นหนังสืออนุญาตให้มีการเดินเรือจากญี่ปุ่นเพื่อไปทำการค้ากับต่างชาติที่เริ่มมีใช้ในสมัยของโชกุนโตคุกาวะ อิเอยาสุ (Tokugawa Iyeyasu: 徳川家康) ซึ่งเป็นรัฐบาลโชกุนที่ปกครองญี่ปุ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2146-2148 (ค.ศ. 1603-1605) ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับบันทึกของ จาคส์ เดอคูทท์กล่าวถึงข้อความในจดหมายทางการค้าที่ส่งมาให้กษัตริย์ซึ่งในเวลานั้น คือ สมเด็จพระนเรศวร (Jacques, 1665, p. 241)

ช่องทางการสื่อสาร (Channels) คือ คนและการใช้สัตว์เป็นยานพาหนะ เช่น ม้า ช้าง โดยที่จะต้องมีการหมายสัญลักษณ์ประจำกษัตริย์หรือประจำราชวงศ์ที่จะประทับบน สาร ได้แก่ จดหมาย (สื่อ) เพื่อแสดงให้เห็นว่า ข้อความในจดหมายนั้น มีอำนาจ (Authority) ที่มอบให้กับผู้ถือสาร (Messenger) สามารถสั่งการแทน (Command) เพราะเป็นผู้ที่ได้รับบทบาทให้แสดงแทน (Acting as Prince) ทั้งนี้อาวุธ เช่น ดาบ ก็เป็นระบบสัญลักษณ์ประเภทหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ข้อมูล ดังกล่าวนั้นเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริง

สื่อบุคคล เป็นสื่อที่สำคัญที่สุดและต้องเชื่อถือได้ว่ามีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งมีความจริงใจที่จะสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาโดยมิได้มีสิ่งใดเคลือบแฝง แต่บ่อยครั้งที่การสื่อสารด้วยสื่อบุคคลย่อมมีผลประโยชน์ระหว่างกันต่างตอบแทน

ถึงแม้ว่าพิธีกรรม (Royal Ritualistic) จะเป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ที่มีอำนาจในเขตแดนของตนกับผู้ที่มาเยือน ทำให้ชาวต่างชาติที่แต่งงานกับหญิงสาวชาวสยามทั้งโดยความสมัครรักใคร่และโดยเหตุผลด้านความสัมพันธ์ ได้รับความไว้วางใจจากราชสำนักมากกว่าที่ไม่ได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวสยาม เพราะเป็นสายเลือดเดียวกัน (Interbreeding) ของชาวต่างประเทศกับสยามได้กลายเป็นเครื่องมือเพื่อใช้เจรจากับความแข็งแกร่งของพระราชอำนาจพระนเรศวรในเวลานั้น รวมไปถึงการเข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมิตรมากกว่าเป็นศัตรู ศาสนาและตัวแทนศาสนจักรจึงเป็นสื่อกลางในการเข้ามาเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีกับสยามในเวลานั้น

เมื่ออธิบายด้วยแนวคิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Hofstede and Hofstede, 2005. pp. 45-238) พบว่า สมเด็จพระนเรศวรทรงรักษาอำนาจของระยะทาง (Power Distance) โดยทรงทำให้ยอมรับว่าอำนาจจะห่างราชสำนักกับชาวต่างชาติย่อมมีความไม่เท่าเทียมกัน พระมหากษัตริย์มีอำนาจอยู่เหนือสิทธิบุคคล (Large Power Distance) โดยแสดงออกผ่านพิธีการทางการทูต สมเด็จพระนเรศวรส่ง มิเกล ฮันส์ (Miguel Hans) เป็นเอกอัครราชทูตแทนพระองค์พร้อมกันด้วย พระองค์ทรงให้ทูตเป็นตัวแทนของพระองค์ไปอย่างสมเกียรติด้วยการประดับตกแต่งม้าและที่นั่งประทับด้วยทอง รวมทั้งยังให้สวมชุดที่มีทองเป็นเครื่องประดับรับรองสำเนาถูกต้องและโลหะประดับด้วยทองคำหุบด้วยพู่บางอย่างที่ทำจากหางวัวพุ่มไม้ซึ่งมีมูลค่าอย่างมาก ที่พวกเขาจะเรียกว่า Combales และรุ่มกันแดด ครั้งแรกที่ทำจากทองคำหุบจำนวนสี่ด้ามที่มีขนาดใหญ่มากสอง คือทองและทาสีในสีต่างๆ สาม เป็นภาพวาดทั้งหมด สี พระราชเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับเขา [ทูต] เพื่อให้เขาเข้ามา เพื่อเผยแผ่พระคริสต์ศาสนา นั่งมาในเกี้ยวที่นั่งถูกปกคลุมด้วยหลังคาทอง และ

เซลโบรตุเกส อีกจำนวน 40 คนที่อยู่ในการดำเนินการ (Sombreros-Parasols)

การข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural)

การข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultures) ส่วนใหญ่จะเกิดจากการข้ามชาติพันธุ์ หรือการแต่งงานกันข้ามชาติพันธุ์ ดังปรากฏในเอกสารของฟาน ฟลิตที่เข้าถึงวิถีชีวิตของผู้คนในอยุธยาและนำมาจดบันทึกไว้ โดยเล่าว่า สังคมอยุธยาผู้หญิงมอญจะมีความสัมพันธ์ทั้งกับคนในราชสำนัก และในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่จดบันทึกในจดหมายเหตุสเปน (History of the Philippines and Other Kingdom) โดยบาทหลวง มาร์เซล เดริบาเคนเนอรา (Marcelo de Ribadeneira, O.F.M) บันทึกจากคำบอกเล่าของคณะบาทหลวงฟรานซิสกันที่มาอาศัยในกรุงศรีอยุธยาตอนต้นรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร และมีการกล่าวถึงพระมหาลีของสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งในหลักฐานปรากฏถึง 3 พระองค์ ทั้งที่เป็นมณีจันทร์ ซึ่งมีเชื้อสายมอญ พระราชธิดาแห่งล้านนา และพระราชธิดาแห่งกรุงละแวกที่มาเป็นตัวแทนซึ่งภายหลังมีอิทธิพลต่อการทำให้เชิวกษัตริย์เขมรที่หนีไปจีนได้กลับไปครองบ้านเมืองอีกครั้ง

ในเอกสารของ Brummelhuis (1987, p. 57) กล่าวถึงกลยุทธ์ของการสื่อสารทางการค้า วิธีการที่ดีที่สุด คือ การแต่งงานกับหญิงสยาม เพราะนอกจากที่ชาวต่างชาติจะได้รับเสรีภาพให้เดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ ได้อิสระแล้วยังสามารถเจรจาทางการค้าได้ง่ายกว่าไม่มีการแต่งงานกับผู้หญิงในสยาม

วัฒนธรรมกับการสื่อสารจึงเป็นเรื่องเดียวกันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการสื่อสารด้วยวงเงาะภาษา เช่น การสื่อสารด้วยการพูด ผ่านภาษาสำเนียงต่าง ๆ หรือการเขียนตัวอักษร การแกะสลักตัวอักษร มรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นข้ามวัฒนธรรมจากโปรตุเกสมาเป็นของไทย คือ วัฒนธรรมอาหาร โดยเฉพาะขนมหวานซึ่งเปรียบเสมือนสื่อกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายไทยกับภรรยาของทหารชาวโปรตุเกส และส่งอิทธิพลจนกลายเป็นขนมหวานประจำชาติไทย นอกจากนี้ทรงมีพระราชานุญาตให้นำถือศาสนาได้ทุกศาสนาและให้ที่ดินสำหรับการตั้งเป็นชุมชนชาวจีน ชาวญี่ปุ่น ชาวโปรตุเกส ชาวฮอลันดา ชาวสเปน เป็นกลยุทธ์หนึ่ง

ที่ลดทอนความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างชนชาติต่าง ๆ ได้อีกประการหนึ่ง

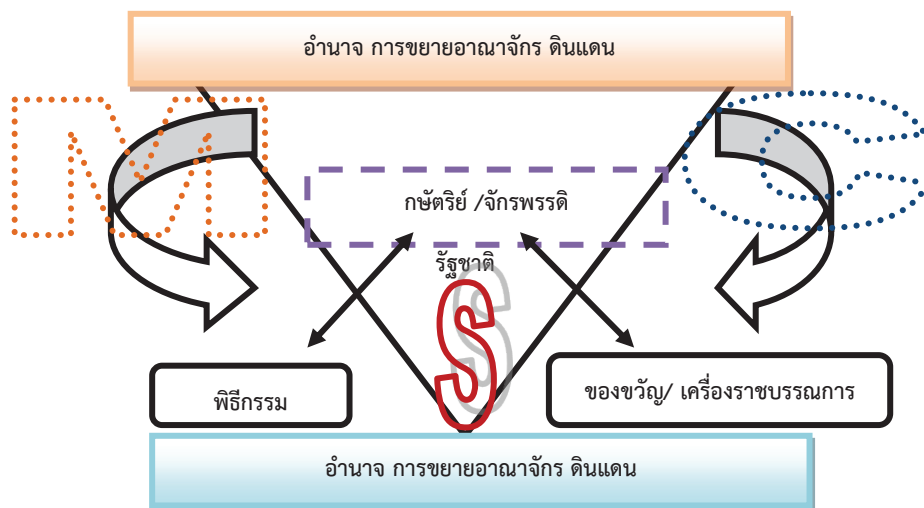
นอกจากนี้ยังพบว่า วัฒนธรรมข้ามชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นความเชื่อทางศาสนาผสมระหว่างพราหมณ์และพุทธแบบใหม่ คือ ไก่ชน ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกตั้งแต่ยุคกรีก-โรมันโบราณ การชนไก่เป็นกีฬาของชนชั้นกษัตริย์ ไก่ชน จึงเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์ทางพิธีกรรม ที่คนส่วนใหญ่จะนำไปถวายเพื่อขอพรและสร้างความเชื่อมั่นให้กับตัวเอง ด้วยการอธิษฐานและมีไก่ชน เป็นสัญลักษณ์ของข้อตกลงทางใจกับอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวร อีกทั้งยังปรับตัวกลายเป็นกีฬาพื้นบ้านของประเทศไทยในชุมชนอีกด้วย

ความสัมพันธ์ที่ยาวนานแต่เมื่อถึงวันหนึ่งเกิดความไม่เข้าใจ และเป็นการรักษาความสัมพันธ์บนผลประโยชน์ที่ซับซ้อนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เข้าถึงได้ยากของอีกฝ่ายที่เข้ามาสร้างความสัมพันธ์ใหม่ คือ ฮอลันดา โดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรเพราะไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับโปรตุเกสมายาวนาน ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับโปรตุเกสเป็นชาติที่มาจากดินแดนห่างไกลทางบกและมีความสัมพันธ์กับรัชสมัยของพระนเรศวรนานที่สุดแต่ในเอกสารหลักฐานของโปรตุเกสหลายฉบับกลับกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวโปรตุเกสโดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ที่ดีกับพะโค จนกระทั่งมีการกวาดต้อนเชลยศึกสงครามจากกัมพูชา และการต้องการปลดปล่อยสยามออกจากการปกครองที่มาจากการแผ่อำนาจของพะโค โดยเฉพาะการมีทหารรับจ้างที่เป็นชนชาติโปรตุเกสทั้งในพม่าและสยามซึ่งเอกสารหลายฉบับจะกล่าวถึง สมเด็จพระนเรศวรทรงมีทหารรับจ้างโปรตุเกสอย่างน้อย 2 คน อยู่กับพระองค์ เมื่อทำศึกกับพระมหาอุปราชาในค.ศ. 1592 แต่ในขณะเดียวกันก็มีทหารโปรตุเกส

ร่วมขบวนทัพของพระมหาอุปราชาด้วย นอกจากนี้หลักฐานที่มาจากการแปลภาษาโปรตุเกสออกมาเป็นภาษาอังกฤษและไทย จะนำเสนอมิติความสัมพันธ์ระหว่างโปรตุเกสและสมเด็จพระนเรศวรในทางลบ โดยเฉพาะในมิติทางด้านศาสนา เนื่องจากพระนเรศวรให้ความเคารพและศรัทธาในหลักพระพุทธศาสนา แต่พระองค์ยังคงมีคติความเชื่อตามแบบพิธีกรรมของพราหมณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใ้ยามออกรบ จนทำให้พระองค์ยากที่จะเข้าใจและยอมรับในศาสนาอื่นๆ ที่มาพร้อมกับคณะนักเดินทางชาวโปรตุเกส

สวรรคต

สมเด็จพระนเรศวรสิ้นพระชนม์ชีพในเวลาที่ยอดลันดากำลังเข้ามาและมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์เกิดขึ้นมากมายในหมู่พ่อค้าที่ต้องการเข้ามาเป็นผู้สร้างผลประโยชน์ทางการค้ากับสยาม แต่เป้าหมายของฮอลันดาไม่ได้มีเพียงสยามกลับมองไกลไปถึงให้สยามเป็นทางผ่านไปยังจีน ซึ่งสมเด็จพระเอกาทศรถได้ดำเนินการสานต่อความสัมพันธ์และมุ่งเน้นการปกครองแผ่นดินที่เชื่อมความสัมพันธ์ทางการค้าและยุติบทบาททางการรบกับหงสาวดี (Prince Tisavarakumarn, the Prince Damrong Rajanubhab, 1933) ระบุว่า ผู้นำทั้งสองฝ่ายต่างก็สิ้นพระชนม์ชีพ เมืองหงสาวดีก็เผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวรจึงยุติในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกรุงศรีอยุธยาได้ยุติบทบาทลงแต่กลับเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่สมเด็จพระเอกาทศรถเป็นต้นไป และไปเจริญสัมพันธ์ไมตรีอย่างมากในยุคสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยมีการจัดทำสนธิสัญญาร่วมกับประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ

ภาพ 2 แสดงความสัมพันธ์สัญลักษณ์ทางการสื่อสารจากพิธีกรรมทางการทูต

กล่าวสรุปได้ว่า อำนาจ การขยายดินแดน และ อาณาจักร เป็นเป้าหมาย (Objective) ของการสร้าง ระบบสัญลักษณ์ (Sign) ให้เป็น สื่อ (Medium) ระหว่างกษัตริย์อยุธยาและตัวแทนของผู้สำเร็จ ราชการจากประเทศต่าง ๆ (Medium or Channels) ด้วยการส่งข้อความ (Message) ผ่านพระราชสาส์น และจดหมายต่าง ๆ ทั้งนี้ เพียงแค่สารก็เป็นสื่อ (Medium is a Message) จึงเริ่มมีมาตั้งแต่ในสมัย อยุธยาจากการที่มีการเชื่อมโยงการค้าทางทะเล ด้วยเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาเชิงวิศวกรรมได้อย่างสำเร็จ คือ เรือเดินมหาสมุทรขนาดใหญ่ และเรือขนาดเล็ก ที่สามารถขนส่งสินค้าเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาได้ อีกทั้ง ความสามารถทางภาษาของชาวโปรตุเกส จีน ญี่ปุ่น ฮอลันดา และอื่น ๆ ของผู้ที่ทำหน้าที่และรับจ้าง เป็นทหาร หรือเข้ามาสวามิภักดิ์โดยการเข้ารับราชการ หรือได้รับการแต่งตั้งให้เป็นออกญาพระคลัง สื่อบุคคล จึงเป็นสื่อกลางที่สำคัญที่สุดในเวลาที่ยังไม่มีเทคโนโลยี การสื่อสารเช่นในปัจจุบัน สารสนเทศบนพื้นที่สื่อ จึงมีจำนวนไม่มาก สั้นกระชับ และได้ใจความตรง ตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างแท้จริง โดยเฉพาะ การสร้างชาติ จนนำไปสู่การปลูกฝังอุดมการณ์ความ เป็นชาตินิยมและขยายอาณาเขตดินแดน (Expand Area) โดยชนชาติยุโรปอาศัยศาสนาเป็นศูนย์กลาง ในการหล่อเลี้ยง และการสร้างความเป็นปึกแผ่น จึงต้องใช้หลักการจัดการวัฒนธรรมให้เป็นเจ้าของ โดยประจักษ์ และขยายวัฒนธรรมด้วยสิ่งก่อสร้าง

ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ววัฒนธรรมที่สืบค้นจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นการยืนยันได้ว่า ความ เป็นสยาม และความเป็นไทย ในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรก่อตัวขึ้นจากความเกลียดชังและการ มองหาผู้นำที่เข้มแข็ง ขณะเดียวกันก็ถ่ายทอด วัฒนธรรม เพื่อให้กลายเป็นอำนาจในการควบคุม กลุ่มคนในกำกับให้มีสายสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวเกาะกัน เป็นหนึ่งเดียว วัฒนธรรมจึงกลายเป็นที่มาของการ สร้างชาตินิยม และเป็นส่วนของการแสดงสัญลักษณ์ ของชาติพันธุ์ ที่นักมานุษยวิทยาให้ความสนใจศึกษา เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการค้นหาลักษณะหรือ พยายามจะหาทางแสดงตัวตนเป็นเจ้าของดั้งเดิมของ วัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับจากคนหมู่มากให้เป็น ของตนเองด้วยการจดลิขสิทธิ์หรือการขึ้นทะเบียน มรดกโลก

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ สอดคล้องกับช่วงเวลาในการเฉลิมฉลองครบรอบ 25 ปี มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา การสื่อสารระหว่างประเทศในสมเด็จพระนเรศวร ที่ดูบริบทของช่วงเวลาที่เกิดขึ้นก่อนและระหว่าง ที่พระนเรศวรทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ แต่ในความเป็น จริงแล้วสถานการณ์ความขัดแย้งและความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศได้รับการสืบทอดโดยสมเด็จพระเอกาทศรถ และถูกเน้นมากกว่าการรบเพื่อแย่งชิง

ดินแดน ประกอบการเข้ามาของระบบการค้ารูปแบบใหม่ที่มีการบริหารจัดการแบบบริษัทของฮอลันดา (V.O.C) อีกทั้งยังพบว่าหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศพบมากที่สุดในยุคสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทั้งที่เป็นเรื่องของสนธิสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ จึงขอเสนอแนะให้มีการวิจัยเช่นนี้เพื่อหากระบวนการ

สื่อสารระหว่างประเทศ และลักษณะทางการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเพิ่มเติมต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบันเพื่อให้มองภาพความเป็นชนชาติไทยอย่างเป็นหนึ่งเดียวกันและลดทอนข้อสงสัย ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในมิติทางการเมืองที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัยอยู่ ณ ขณะนี้

บรรณานุกรม (Bibliography)

- Ampuja, M. (2012). **Theorizing globalization: A critique of the mediatization of social theory**. Leiden: Brill.
- Brummelhuis, H. T. (1987). **Merchant, courtier and diplomat: A history of the contacts between the Netherlands and Thailand**. Lochem: Uitgeversmaatschappij De Tijdstroom.
- Carr, E. H. (1961). **What is history?**. England: Palgrave Basingstoke.
- Delisle, J. and Woodsworth, J. (2012). Interpreters and the making of history. In **Translators through history: Revised version** (pp. 247-284). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing.
- Edward, T. H. (1981). **Beyond culture**. UK: Anchor books.
- Gelfand, M. J. and Brett, J. M. (2007). **The handbook of negotiation and culture**. California: Stanford Business Books.
- Gervaise, N. (1963). **The natural and political history of the Kingdom of Siam**. (S. T., Komolbutr, Trans.). Bangkok: Sripunya. (Original work published in France, 2018).
- Hofstede, G. and Hofstede, G. J. (2005). **Cultures and organizations: Software of the mind** (2nd ed.). United States: McGraw-Hill.
- Hofstede, G., Hofstede, G. J. and Minkov, M. (2010). **Cultures and organizations: Software of the mind** (3rd ed.). United States: McGraw-Hill.
- Jacques de Coutre. (1665). **The memoirs and memorials of Jacques de Coutre: Security, trade and society in 16th- and 17th-century Southeast Asia**. (R., Roopanjali, Trans). Singapore: National University of Singapore Press. (Original work published in Portuguese, 2013).
- Kasetsiri, C. and Sawadsri, S. (2016). **Knowledge in checking the annals of the Jubilee Chronicles**. Retrieved October 20, 2017, from www.gis.finearts.go.th/
- Nana, K. (2010). **500th anniversary years of relationship Thai – Portuguese**. Bangkok: Matichon.
- Prince Tisavarakumarn, the Prince Damrong Rajanubhab. (1933). **Chronical of Siam and China diplomacy relationship**. Bangkok: Sophonphipattanakorn Publishing.
- Sakulratnamethi, P. and Pongsripien, V. (1997). **Ming Sue Lue Record of Ayudhaya**. In **Srichamaiyajarn**. Bangkok: The Thai History Development Council.
- Suwanprathet, O. (2009). **The Great King Naresuan, his powerful of defensive nation**. Doctor of Philosophy thesis, Ph.D., Naresuan University, Phitsanulok.
- Thomas, K. W. (2002). **Introduction to conflict management: Improving performance using the TKI**. CA: CPP.
- Wade, G. (2003). The Ming shi-lu as a Source for Thai History-Fourteenth to Seventeenth Centuries. **Journal of Southeast Asian Studies**, 31(2), 249-294.